

можливість здійснення психологічної підготовки співробітників та курсантів, вони неодноразово стикаються з різними проблемами в момент застосування вогнепальної зброї. Причини появи подібних проблем, на наш погляд, пов'язані передовсім з недостатньою кількістю часу, що приділяється для напрацювання практичних навичок застосування вогнепальної зброї. Таким чином, варто зазначити, що процес психологічної підготовки поліцейського має бути спрямований на створення оптимального психологічного стану та формування постійної внутрішньої готовності. Саме це сприятиме реалізації тієї техніки стрільби, яка була вироблена в умовах тренування, а також проявляється в умовах стресових ситуацій.

1. Мислива О.О., Бодирев Д.А. Вогнева підготовка: інновації vs. традиції. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. №1. С. 23–27.

Юлія ЛЕБЕДЄВА

викладач кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна)

ПРАВО НА АБОРТ ЯК ОДНЕ З РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАКТИКА ЄСПЛ

Репродуктивні права людини – це невід'ємні права і свободи людини, визнані міжнародним та національним законодавством і захищені Європейським судом з прав людини (Далі – ЄСПЛ). Це, зокрема, права на законний аборт, штучне запліднення, домашні пологи, внутрішньоутробне медичне обстеження, сурогатне материнство тощо. Справи, подані до ЄСПЛ, дедалі більше відображають різноманітність та складність ситуацій з репродуктивними правами, оскільки вони не обмежуються абстрактним уявленням про доступ до абортів чи сурогатного материнства, а й стосуються таких питань, як примусова стерилізація, аборти неповнолітніх, штучне переривання вагітності у зв'язку з патологією плоду тощо. Що стосується абортів, то наразі країни Європейського Союзу демонструють найвищі показники за кількістю ліберальних законів у цій сфері, утім, жінки все ще стикаються з перепонами у доступі до даної процедури через нормативні обмеження.

Важливо, що у Європейській конвенції про права людини (далі – ЄКПЛ) прямо не згадується концепція репродуктивного здоров'я чи репродуктивних прав. Положення не містять конкретно вираженого права на здоров'я. Однак у світлі практики ЄСПЛ, пов'язаної з репродуктивними

правами, випадки їх порушення насамперед належать до права на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8). Залежно від обставин конкретної справи, порушення також можуть бути пов'язані з правом на життя (стаття 2) та заборонаю катування (стаття 3) [2]. Крім того, вони можуть бути пов'язані із заборонаю дискримінації (стаття 14) та деякими іншими правами та свободами.

У відповідності до статистичних даних Центру репродуктивних прав, понад 95% жінок репродуктивного віку живуть у країнах, де аборти повністю дозволені або легалізовані у випадках зґвалтування, з медичних та соціальних показників. Утім, ця статистика не відображає той факт, що деякі з цих країн дотримуються ряду обмежень, до яких належать обов'язкові консультації або обов'язкові періоди очікування, що можуть перешкодити або відтермінувати звернення жінок за цією послугою. Важливо зазначити, що законодавство 6 європейських країн досі містить суворі обмеження до проведення абортів. Так, Андорра, Мальта та Сан-Марино не допускають проведення абортів за жодних обставин; Ліхтенштейн дозволяє робити аборт лише в разі загрози життю чи здоров'ю жінки або якщо вагітність є наслідком зґвалтування; у Монако та Польщі аборт дозволений лише у випадку загрози життю чи здоров'ю жінки, якщо вагітність є наслідком зґвалтування або при виявленні серйозних аномалій плоду [3]. Донедавна в переліку цих країн була і Північна Ірландія.

У Польщі діє один із найсуворіших законів про аборти в Європі. Страсбурзьким судом розглядаються 3 справи, за якими 12 жінок скаржаться на вкрай обмежувальний закон Польщі у сфері проведення штучного переривання вагітності. Зокрема, справи «К.В. проти Польщі» (№ 1819/21) [4]; «К.С. проти Польщі» (№ 3639/21) [5]; та «А.Л.-В. проти Польщі» (№ 3801/21) [6]. Заявниці скаржаться на те, що вони є потенційними жертвами порушення їх права на свободу від жорстокого поводження та права на повагу до приватного життя, гарантованих ЄКПЛ, після позбавлення у 2020 році Конституційним трибуналом республіки Польща можливості перервати вагітність, пов'язану із серйозними аномаліями плоду [7]. Сторонні заяви були подані у листопаді 2021 року Центром репродуктивних прав, Міжнародною комісією юристів, Міжнародною федерацією прав людини, Європейською мережею Міжнародної федерації планування сім'ї, Всесвітньою організацією проти катувань та іншими правозахисними організаціями [8, 9]. Так, Трибунал надав пріоритет захисту життя плоду, незважаючи на те, що Конституція Польщі не встановлює, що життя людини захищено законом з моменту зачаття [10].

Це рішення призвело до усунення однієї з небагатьох законних підстав для проведення такої процедури, внаслідок чого в країні була введена майже повна заборона на штучне переривання вагітності. За статистикою, понад 96% із приблизно 1000 легальних абортів, які щороку проводилися в Польщі, здійснювалися на цій підставі [11].

Розглядаючи питання дозволу на законний аборт, варто навести справу “А., В. та С. проти Ірландії” [11]. Так, три заявниці, що проживали в Ірландії, скаржилися, що, через неможливість здійснити законний аборт в їх країні, їм довелося їхати до Об’єднаного Королівства, де ця процедура була принизлива, ганебна та ризикована для їх здоров’я. Так само здійснення чи допомога будь-кому в здійсненні абортів було кримінально караним в Ірландії. При цьому, Конституція країни регламентувала право на аборт у випадку, реального та значного ризику життю матері. Одна з заявниць, яка знаходилася в періоді ремісії рідкісної форми раку та, не підозрюючи про свою вагітність, піддавалася лікуванню, яке є протипоказанням в період вагітності. Особа розуміла, що її вагітність могла спровокувати рецидив та вважала, що це загрожує її життю.

Страсбурзький суд постановив, що Ірландії не вдалося забезпечити заявницю її конституційним правом на законний аборт. Таким чином було констатовано порушення Статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Конвенції, яке стосується заявниці, що проходила лікування (ЄСПЛ визнав, що стосовно інших заявниць порушення статті 8 не відбулося). Суд зауважив, що невпевненість у вирішенні питання чи становила загрозу життю вагітність жінки та потенційна можливість судового переслідування мали значний негативний вплив на заявницю.

У своїй ухвалі ЄСПЛ роз’яснив, що стаття 8 не може тлумачитися як така, що передбачає право жінки на проведення абортів. При цьому, посилаючись на попередню судову практику, нагадав, що «законодавство, що регулює переривання вагітності, безпосередньо пов’язане зі сферою приватного життя жінки». На думку Суду, заборона абортів з міркувань здоров’я чи благополуччя варто розглядати як втручання. Наведена теза ґрунтується на широкій концепції приватного життя за змістом статті 8, що містить право на особисту автономію, фізичну та психологічну недоторканність [11]. І оскільки у справі було констатовано наявність втручання, важливою є оцінка його обґрунтованості, тобто перевірка законності, необхідності та пропорційності такого обмеження.

Як зазначив Суд, приватна сфера життя вагітної жінки не безмежна, і «Стаття 8 не може тлумачитися як така, що вагітність та її переривання відносяться виключно до приватного життя жінки, оскільки під час вагітності особисте життя особи є пов’язаним з плодом, що розвивається» [11]. У такий спосіб Суд намагався віднайти рівновагу між правом жінки на повагу до її приватного життя, та «іншими правами і свободами, включаючи права ще не народженої дитини» [11]. Так, ЄСПЛ було встановлено, що законною метою, яку переслідувало оспорюване обмеження, був «захист права на життя ненародженого як одного з аспектів суспільної моралі в Ірландії» [11].

Підсумовуючи зазначимо, що міжнародна спільнота неодноразово закликала Польщу покращити якість доступу жінок до медичного обслуговування, зокрема до послуг у галузі репродуктивного здоров’я.

Експерти наголошують, що обмежувальні закони про проведення абортів збільшують материнську смертність та кількість захворювань, але не зменшують кількість абортів. Так, замість того, щоб виконати ці рекомендації та покращити доступність легальних абортів, Польща зробила крок назад. Світові стандарти мають бути враховані країною, оскільки останні висвітлюють розвиток репродуктивних прав і, таким чином, впливають на інтерпретацію Європейської конвенції про права людини.

1. A. Zureick, “(En)gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment,” *Fordham International Law Journal* 38. 2015, pp. 99–140.
2. Center for Reproductive Rights Releases New Brief of European Abortion Laws. URL: <https://reproductiverights.org/press-room/center-reproductive-rights-releases-new-brief-european-abortion-laws>
3. Constitutional Court of Poland, Case No. K 1/20 (OTK ZU A/2021, item 4, October 22, 2020).
4. K.B. v. Poland of European Court of Human Rights. no. 1819/21. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%5C%221819%2F21%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%5C%22002-13346%22%5D%7D>.
5. K.C. v. Poland of European Court of Human Rights. no. 3639/21. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%5C%223639%2F21%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%5C%22001-211179%22%5D%7D>.
6. A.L.- B. v. Poland of European Court of Human Rights. no. 3801/21. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%5C%223801%2F21%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%5C%22001-211177%22%5D%7D>.
7. R. Cholewiński, “The protection of human rights in the new Polish Constitution,” *Fordham International Law Journal*. 22/2 (1998), pp. 261–262. See also a draft amendment: Projekt ustawy o zmianie Konstytucji RP, Druk nr 999 (September 5, 2006).
8. CEDAW Committee, Concluding Observations: Poland, UN Doc. CEDAW/C/POL/CO/7-8 (2014), paras. 36–37; Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Concluding Observations: Poland, UN Doc. E/C.12/POL/CO/6 (2016), paras. 46–47; Human Rights Committee (2016, see note 1), paras. 23–24.
9. Visit to Poland :. United Nations Digital Library System. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3835215>.
10. Center and Partners File Third-Party Submissions to European Court of Human Rights in Cases Challenging Poland’s Abortion Restrictions. Center for Reproductive Rights. Center for Reproductive Rights. URL: <https://reproductiverights.org/submissions-poland-abortion-european-court-human-rights/>.
11. A., B. and C. v. Ireland of European Court of Human Rights. no. 25579/05, 16.12.2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%5C%22001-102332%22%5D%7D>.